

SKANDALOZNO I NEEUROPSKI: STATUSNA PRAVA ROMA U HRVATSKOJ

MUP uskraćuje domovnice Romima »nepoštovanja kulturnih običaja RH«

U razmatranju zahtjeva za domovnicama postoji nešto što se zove Interni naputci MUP-a. Do njih sam došao neslužbenim kanalima HHO-a. Ako tražite da vam ih predoče službeno, reći će da ne postoje. Na načelnoj razini oni ne bi smjeli postojati. Tražit ćemo očitovanje Vlade, kaže Bojan Munjin iz HHO-a

Tijana Vukojević i Bojan Munjin: Romi u Hrvatskoj nemaju ista prava kao ostali građani i to na više razina - socijalnoj, kulturnoj i edukativnoj

Piše LADISLAV TOMIČIĆ

Zivimo bez cilja, nemamo glavnih papira... mi Romi, izgubivši u vremenu, živimo u nadi da će netko razumjeti naše probleme...

Riječi su ovo s dvodnevnog okruglog stola »Romi u Hrvatskoj danas«, održanog 26. i 27. lipnja 1997. godine u Zagrebu, u organizaciji Centra za direktnu zaštitu ljudskih prava, uz podršku Vijeća Europe, Misije OESS-a u Hrvatskoj, te veleposlanstva kraljevine Nizozemske. Sudionici okruglog stola razgovarali su o tri teme - obrazovanju i kulturi, društvu, te pravnom položaju Roma u Hrvatskoj. Ondašnji (i sadašnji) pučki pravobranitelj Ante Klarić tom prilikom je izjavio:

- Spremni smo u okviru svojih ovlasti pružiti zaštitu Romima, ukoliko je to potrebno, i u pojedinačnim slučajevima.

Dodao je tada kako Ured pučkog pravobranitelja nije imao pritužaba od strane romske zajednice i porvao »kako zajednice, tako i pojedince da se obrate Uredu ukoliko su zakinuti ili oštećeni u svojim pravima pred državnom administracijom, na području svojih socijalnih, kulturnih, statusnih i drugih prava koje trebaju ostvariti, ili ako ih ostvaruju, takvim postupcima nisu zadovoljni.«

Početkom devedesetih Romi su, istine radi, bili ravnopravni. U vremenima kad nije bilo vremena za organiziranje okruglih stolova ovakvog tipa imali su sva prava poginuti, biti ranjeni, ostati trajnim invalidom, preživjeti ili nestati boreći se rame uz rame s drugim, »boljim« građanima Hrvatske. Budući da su predrasude prema Romima duboko ukorijenjene u hrvatsko i druga nacionalna bića diljem civilizirane Europe oni prilikom za ravnopravnost nisu htjeli propustiti. Ravnopravno su sudjelovali u ratu

20 tisuća Roma ne može ostvariti državljanstvo

Na žalost i protivno zaključku koji bi se mogao izvući iz tadašnjih riječi pučkog pravobranitelja Klarića usutkom hrvatske države problemi pripadnika Romske zajednice nisu nestali. Naprotiv, neovisna Hrvatska mnogima od njih dala je samo još jedan razlog za glavobolju. Stjecanje statusnih prava, kao što su upis u hrvatsko državljanstvo, s time i pravo na boravak, socijalnu pomoć, zdravstveno osiguranje, osobnu iskaznicu... za veliki broj Roma postao je nerješiv problem.

Predsjednik Svjetske organizacije Roma u Hrvatskoj Ivan Rumbak bori se za zaštitu ljudskih i manjinskih prava već niz godina. Tvrdi kako svoja statusna prava u Hrvatskoj ne može ostvariti oko 25 do 30 tisuća ljudi, od kojih oko 60 posto otpada na pripadnike romske zajednice.

- Najveći problem u stjecanju statusnih prava u Hrvatskoj imaju Romi i Albanci. Pred njima je pravi zid, kaže Rumbak.

Protiv MUP-a u dvije godine pokrenuto je preko 2.500 sporova pri Upravnom sudu Hrvatske, tvrdi, napominjući kako su spomenute

sporove pokrenuli uglavnom Romi i Albanci.

- Zbog problema koje imaju Romi su uveli zanimljivu praksu u proces dobivanja hrvatskog državljanstva. Nakon što prikupie svu potrebnu dokumentaciju kopiraju je u tri primjerka. Jedan primjerak uobičajeno ide MUP-u, drugi ostaje njima, a treći šalju zamjenici pučkog pravobranitelja Marti Vidaković Muhlić, koja je, napominje Rumbak, najveći prijatelj Roma u državnoj administraciji.

Zamjenica pučkog pravobranitelja tako ima uvid u »slučaj« i može pratiti zakonitost postupka.

Morao oživjeti da bi bio pokopan

Priči tu naravno nije kraj. Rumbak

ta na davanje državljanstva, te otkriva neinformiranima kako se nadležni iz MUP-a, pri prihvaćanju ili odbijanju romskih zahtjeva za hrvatskim državljanstvom, navodno koriste takozvanim Naputcima za primjenu zakona. Rumbak ne zna objasniti tko piše spomenute naputke, niti ih je ikad vidio.

- Sabor je donio Zakone o kretanju i boravku stranaca, te prijemu u hrvatsko državljanstvo, ali, internim naputcima kojima se koristi, MUP krši te zakone, kao i ustava i manjinska prava, ne samo Roma, nego i svih ostalih nacionalnih manjina u Hrvatskoj, tvrdi predsjednik Svjetske organizacije Roma.

Dosađajuća praksa rješavanja problema statusnih prava Romske manjine kao rezultat je dala oko osam tisuća ljudi bez ikakvog statusa nastanjenih u Zagrebu, kaže on, objasnivši kako je točne podatke nemoguće dobiti. Novinarima glad za točnim podatcima naglo je splasnuo nakon što je Rumbak objavio kako nitko ne može utvrditi niti točan broj Roma u Hrvatskoj.

Sklonjen na marginu društva veliki broj pripadnika Romske nacionalnosti odao se profeji, prodaji starih papira i željeza i skupljanju krupnog otpada. Njihove počesto bese i neumiješne fizionomije na gradskim ulicama kod društva, pak, nisu shvaćene kao poziv u pomoć jednom narodu, niti su izazvale bilo kakvu simpatiju. Njihova bogata kultura i jedinstven duh nisu imali kanse u borbi protiv već općeprihvaćenih predrasuda.

- Žao mi je, moram to javno reći, nekad me je sram biti Hrvatom. A ja sam, moram i to reći, dragovoljac i invalid Domovinskog rata. U borbi za prava Roma doživio sam svakakve

stvari, ogorčen je Ivan Rumbak.

Kao ilustraciju navodi primjer Roma, koji je »na crno« živio u Italiji s dokumentima stare SR Hrvatske. Pokušao je ishoditi državljanstvo, ali u hrvatsko veleposlanstvo u Rimu nisu ga htjeli niti primiti. Nakon što je umro obitelj ga je htjela pokopati u Hrvatskoj gdje je posjedovao i nekretnine.

Njegovo tijelo hrvatski graničari nisu mogli propustiti u zemlju s crvenom putovnicom i osobnom iskaznicom SR Hrvatske. A i da su ga propustili, da bi kupio grobnicu, najprije mu je bilo potrebno oživjeti i ishoditi hrvatsko državljanstvo. Završetak jednog romskog života nije značio i kraj lutaju. Pokopan je negdje u Italiji.

Bez Roma u državnom aparatu

Inače, hrvatsko veleposlanstvo u Rimu Rumbak je obilježio kao jedno od najtežih za suradnju. Imao je priliku, tvrdi, prisustvovati nemilom incidentu u istom veleposlanstvu kad je u Italiju otišao na poziv jedne romske obitelji. Vjerujući kako će ga naći diplomati u Italiji shvatiti ozbiljnije nego Rome pokušao je, skupa s njima, predati dokumente za prijem u državljanstvo. Ipak, u veleposlanstvu ih nisu htjeli primiti.

Također, navodi slučaj 19-ogodišnjeg Roma u Zagrebu, kojeg roditelji nisu upisali u knjigu rođenih. Inače, zbog neudiciranosti, u Roma su takvi slučajevi česti. Otac mu je umro, a majka nestala 1991. godine u Zagrebu.

- On ne postoji. Ima samo izjavu o identitetu. To je jedini dokument sa slikom koju ima. Državljanstvo ne može dobiti.

Koliko Roma u Hrvatskoj »ne postoji« nije poznato, a čini se da nikog osim organizacija za zaštitu ljudskih prava i nije briga. Što tek reći o poznatim slučajevima da hitna pomoć ne želi doći u romska naselja, gdje žive »postojeći« Romi, s osobnim iskaznicama i putovnicama.

Kao primjer marginalizacije Roma

Ivan Rumbak navodi kako ne poznaje niti jednog utjecajnog Roma u državnoj administraciji. Niti jedan, kaže, ne radi na pitanjima Roma, te cinično dodaje kako neki drugi ljudi valjda bolje poznaju njihove probleme.

Zbog silnih nesuglasica s MUP-om u borbi za stjecanje statusnih prava Roma Ivan Rumbak prikuplja dokumentaciju kako bi je, ukoliko se u dogledno vrijeme nešto ne promijeni, predao međunarodnom Sudu za ljudska prava. Nedavno je tražio da se suoče zamjenik pučkog pravobranitelja Marta Vidaković Muhlić i odgovorni u MUP-u kako bi se pokušali razriješiti problemi Roma. Hrvatskoj Vladi pisao je o famoznim naputcima za provedbu zakona MUP-a, ali odgovor nije dobio.

- Kako riješiti probleme? Treba se samo držati zakona, a naputci, koji su nelegalni, ne smiju se primjenjivati. To su tajni naputci koje izdaje netko u MUP-u. To je krivično djelo. Zakoni su napisani, izšli su u narodnim novinama i oni moraju biti jasni, smatra predsjednik krovne romske udruge.

Famozni interni naputci MUP-a

Hvaljeni zamjenici Pučke pravobraniteljice nismo uspjeli privoljeti na razgovor. Ona odbija preneti javnosti svoja iskustva u radu s Romima stoga što je prije godinu dana uvrijeđen nekim napisom u našem listu. Primjedba da bi njen stav u javnosti možda bio dragocjena pomoć Romima odbila se o plašt povrijeđene tatiine.

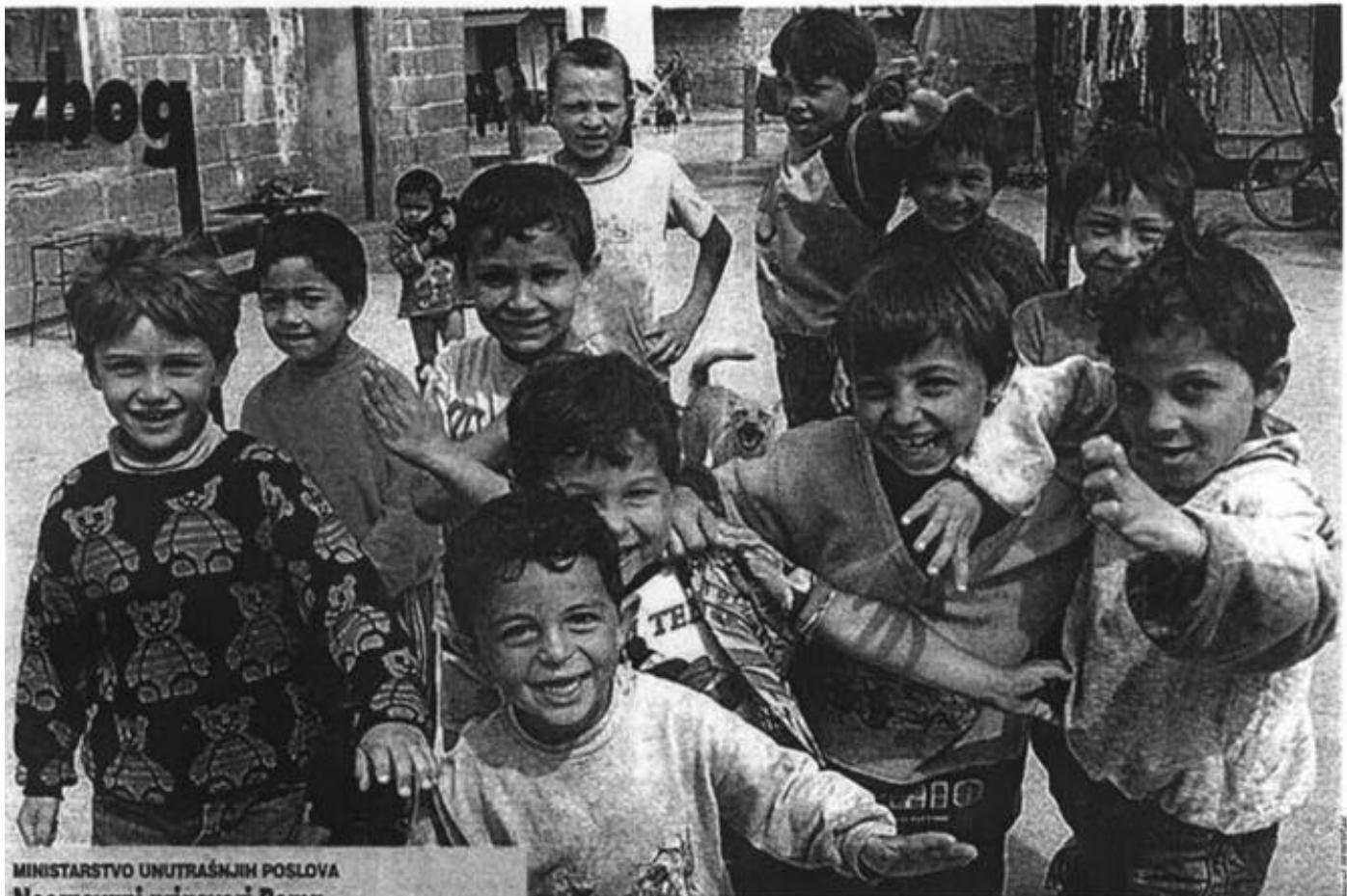
Raspoloženi za razgovor bili su uposlenici Hrvatskog helsinškog odbora, pomoćnik direktora i voditelj Odljeda za civilno društvo Bojan Munjin, te voditeljica projekta zaštite prava Roma Tijana Vukojević.

- Romi u Hrvatskoj nemaju ista prava kao ostali građani i to na više razina. Socijalnoj, kulturnoj i edukativnoj, kaže Munjin.

Jedan dio njih, nastavio je, ima probleme sa stjecanjem statusnih

Prema službenim podacima u Hrvatskoj živi samo šest tisuća Roma, dok romske udruge procjenjuju da ih je deset puta više

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA Neosnovani prigovori Roma

Zahjevi za primat u hrvatsko državljanstvo pripadnika romske nacionalnosti, kao i zahjevi drugih stranaka, odbijaju se najčešće kao neosnovani, zbog neispunjavanja zakonskih pretpostavki za stjecanje državljanstva pri rođenju, po osnovi prijavljenog boravka u Hrvatskoj u neprekidnom trajanju od pet godina do podnošenja zahtjeva, kaže glasnogovornica Ministarstva unutrašnjih poslova Zinka Bardić. Ona tvrdi kako su u određenom broju slučajeva stranke prilagale dokumente za koje se tijekom postupka utvrdilo da su krivotvorene. Također, navodi glasnogovornica, kod romske populacije postoji i problem neposjedovanja vjenčanih listova, kojima se dokazuje brak s hrvatskim državljaninom.

Bardić tvrdi kako pri odbijanju zahtjeva za primanje hrvatskog državljanstva ne postoji formula nepoštovanja kulturnih običaja Republike Hrvatske te navodi kako je jedna od pretpostavki stjecanja hrvatskog državljanstva propisano poštovanje pravnog porijekla i običaja u Republici Hrvatskoj te prihvatanje hrvatske kulture. Ipak, glasnogovornica MUP-a priznaje da romske udruge često upućuju prigovore vezane za reguliranje statusnih prava članova njihove zajednice, ali i napominje da se u 90 posto slučajeva radi o neosnovanim prigovorima vezanim za nezakonitost ili nepravilnost u postupku razmatranja zahtjeva za primanje u hrvatsko državljanstvo.

Glasnogovornica policije propustila je odgovoriti na pitanje postoje li famozni interni naputci MUP-a za tumačenje zakona.

prava. Njihov problem leži u odnosu i državnim institucijama. Odnos prema njima je takav, i oni nam se često sa to žale, da su na različite načine ukinuti. Često se žale i da policijski postupak prema njima prelazi granice korektnosti.

U HHO-u navode i nekoliko obrađenja kojima MUP odbija pojedine zahtjeve Roma za upisom u hrvatsko državljanstvo.

– Vrlo česti kriteriji su nepoznavanje jezika, u nekim slučajevima neovlaštenje kulturnih običaja Republike Hrvatske, te nepoštovanje pravnih običaja republike Hrvatske, kaže Tina Vukojević.

Misao o poraznoj činjenici da neom može biti odbijen zahtjev državljanstva zbog nepoštovanja kulturnih običaja Hrvatske (tko to sudi i rješuje?) prekida nam Munjin, pomenuvši termin »Interni naputci MUP-a«.

– U razmatranju zahtjeva za dopisnicima postoji nešto što se zove interni naputci MUP-a, počeo je Munjin o temi koju je ranije već načeo van Rumbak. HHO zna da postoje i propisi, ustvrdio je, dodavši kako

pisao. Aktivist HHO-a pita se kako nešto može biti interno u odnosu na činjenicu da je sve što je uređeno u odnosima ljudi s državom uređeno zakonima.

– Vidio sam interne naputke MUP-a, a do njih sam došao neslužbenim kanalima HHO-a. Ako tražite da vam ih predoče službeno reći će da ne postoje. Na načelnoj razini oni ne bi smjeli postojati. To je nezakonito. Upozorili smo MUP na tu činjenicu i čekamo da se očituje. Ukoliko ne bude odgovora tražit ćemo očitovanje Vlade. Neki djelatnici MUP-a zaduženi za ovu problematiku ostali su zbunjeni na naše pitanje prema kojem kriteriju su donijeli neku odluku. Ne znaju što bi odgovorili i pokušavaju naći nekakve zaobilazne putove i izbjegavanje ove teme, završio je Munjin.

Nezaposleno 90 posto odraslih Roma

Naputci za tumačenje zakona vrlo često se mogu naći unutar ministarstva, ubacuje se voditeljica projekta za zaštitu prava Roma, te napominje kako javnost do njih ne može, ili vrlo

Romska djeca, primjerice u nekim školama u Međimurju, idu u zasebne razrede i ne dobivaju adekvatnu edukaciju. Iz školskih klupa segregacija se preselila i na međimurska školska igrališta, gdje se romska djeca igraju odvojeno od ostalih

kojim su kriterijima tretirani pri odbijanju ili primanju u državljanstvo, međutim oni osjećaju da je taj tretman kompliciran i loš za njih. Jako teško dolaze do statusnih prava, kaže ona.

Netko kasnije priječa se slučaju Roma koji je upao u administrativnu zavrtilicu dobivanja hrvatskog državljanstva. U Zagrebu je živio deset godina i dobio privremenu mjeru izgon. Nije ga se moglo izgnati, te je neko vrijeme boravio u prihvatilištu za strance Ježevu. Niti on ni supruga, a imaju petoro djece rođene u Hrvatskoj, ne mogu dobiti državljanstvo.

Imamo jako puno pritužbi Roma na aktivnost MUP-a, zaključuje Vukojević.

U HHO-u napominju kako su uz Rome najčešće vezane predrasude, te nigdje ne mogu dobiti posao, a njihova djeca, primjerice u nekim školama u Međimurju, idu u zasebne razrede i ne dobivaju adekvatnu edukaciju. Neki direktori škola, kaže Munjin, otvoreno kažu kako se boje reakcije »običnih« roditelja.

Segregacija se, logikom stvari, iz školskih klupa preselila i na međimurska školska igrališta, gdje se romska djeca igraju odvojeno od ostalih. Prvu lekciju o jednakosti ne moraju dugo čekati. Njihovi roditelji uglavnom su nezaposleni. Prema podacima HHO-a 90 posto odrasle romske populacije je nezaposleno. Zašto? U HHO-u nude jedan od odgovora.

– Mnogi će reći zato što ne žele raditi, ali oni se nalaze u jednom začaranom krugu. Bilo je slučajeva kad su Romi po 28 puta tražili posao, nakon čega bi shvatili da nema šanse da ga dobiju. Nakon toga posao ne traže niti ljudi iz njegove zajednice, nego se snalaze na neke sekundarne načine. Oni se zaista snalaze, objašnjava Munjin.

Činjenica je da Romi nemaju jednako pravo na edukaciju, što je valjda jedan od preduvjeta za normalan život, i licemjerno je nesposobnost njihove integracije u društvo vlastitim snagama objašnjavati predrasudom o nepoštenju i lijenosti vječitih nomada. Desetljećima gurani u za-

okoline, oni su se zatvorili u svoje zajednice i izgubili vjeru u »civiliziranu« Hrvatsku, koja im nije kadra osigurati niti osnovna ljudska prava. Prema službenim podacima oko nas se snalazi samo šest tisuća Roma. Realna brojka, prema procjenama romskih udruga, daleko je veća. U

Hrvatskoj ih je negdje oko 60 tisuća. Brojku onih koji se snalaze iako ih oko nas formalno-pravno nema, dakako, nije uspio utvrditi niti HHO. O tome vjerojatno ništa ne pije niti u navodnim Internim pravilnicima MUP-a. Uz sve ostale, i kritičar statusnih prava oni nose sami.

Romi ne znaju po kojim su kriterijima tretirani pri odbijanju ili primanju u hrvatsko državljanstvo

»Potpuno je opravdano u školama odvajati Rome od ostale djece«

Kabinet ministra Vladimira Strugara ne prihvaća tvrdnje da je na području Međimurske županije riječ o segregaciji učenika / Za odvajanje u posebne razrede postoji i psihološka i pedagoška opravdanost, kažu u Ministarstvu / Konačna rješenja u suradnji sa stručnjacima

Mirela Lilek

ZAGREB, 13. prosinca - Ministarstvo prosvjete i sporta ne prihvaća izjave da je na području škola Međimurske županije riječ o segregaciji učenika. Taj pojam, doznajemo u četvrtak, u prosvjetnom ministarstvu ne smatraju utemeljenim.

«Ocjena stručnih suradnika koji rade u školama Međimurske županije, kao i ravnatelja tih škola, je da postoji potpuna opravdanost, pedagoška i psihološka, za odvajanje romske od ostale djece», poručuju iz kabineta ministra Vladimira Strugara.

Ravnatelji traže pomoć

Velik broj romske djece u Međimurskoj županiji, kako je *Vjesnik* pisao, polazi odvojene razredne odjele, a u nekim su školama za Rome izgrađene i odvojene blagovaonice. Prozvani zbog segregacije učenika, a svjesni da sami ne mogu mnogo toga promijeniti, ravnatelji međimurskih škola traže pomoć prosvjetnog ministarstva, centara za socijalnu skrb i romskih udruga, kako bi apelirali na romske roditelje da veću brigu posvete obrazovanju svoje djece.

Vladimir Strugar

Marinović: Ne bojim se javnosti

Volju suradnju s novinarima, a osim presioj niste izašli pred novinare. Bojite li se?

Imala sam nekoliko intervjua, nastupa na izjave. Ne bojim se nikoga i ničega, ne bojim se javnosti. Javnost smatram svojom, ali to ne znači da tu javnost podcjenjujem. govorna u nastupima, i riječju i djelima. Ilast pamti, a to želim i za sebe, po onome a ne samo po onome što je govorila. *Č-Marinović, ministrica pravosuđa, lokalne uprave, «Novi list», 13. prosinca*

Mali Romi u svom razredu

Hrvatski helsinški odbor (HHO) također je ovih dana apelirao na mjerodavne da riješe problem pohađanja nastave romskih učenika, zagovarajući prekid tzv. humane segregacije u školama Međimurske županije jer se time, kažu u HHO-u, krše sve moguće deklaracije o ljudskim pravima.

U Ministarstvu prosvjete tvrde da su svjesni problema odvojenih odjeljenja za učenike romske populacije. Kažu da su taj problem dosad ispitali sve relevantne institucije, a o tome se govorilo i na saborskom Odboru za prava nacionalnih manjina.

Nužno jačanje predškole

U Ministarstvu kažu da uključivanje romske djece u redovan školski sustav onemogućuje više proble-

ma: od nepoznavanja jezika (ne samo hrvatskog nego i međusobno nerazumijevanje romske djece koja govore različitim jezicima), nenaviknutosti djece da redovno dolaze na nastavu do higijenskih navika.

«Smatramo nužnim, a to upravo i provodimo, jačanje predškole, odnosno pripreme romske djece za pohađanje nastave», kažu u Ministarstvu. Dodaju kako je činjenica da u pojedinim razredima uopće i nema druge populacije osim Roma, a i velik je broj ponavljaca.

«Ministarstvo prosvjete i sporta prati situaciju vezanu uz školovanje djece romske populacije na području Međimurske županije i u suradnji sa stručnjacima ponudit će odgojno i pedagoški prihvatljiva rješenja», doznajemo u Strugarovom kabinetu.